

Regijsko srečanje mladih raziskovalcev Koroške

VZDEVKI V ČRNI IN OKOLICI

(povzetek raziskovalne naloge)

V vsakdanjem življenju se ljudje srečujemo z različnimi vzdevki, ki so lahko skrajšane oblike imena ali pa se nanašajo na neko lastnost človeka, ki mu je vzdevek dodan. Včasih pomeni celo več kot ime. Ljudje radi komu poleg rojstnega imena prilepimo še dodatno ime, ki mu rečemo vzdevek. Nekateri so jih veseli, drugi ne, saj posegajo v njihovo zasebnost ali razkrivajo kakšno njihovo šibko točko. Najtežje je, če je ta vzdevek žaljiv. Tisti, ki so poskrbeli za dodatno ime, ne pomislijo, da so nekomu zagrenili življenje. Ob tem smo se takoj spomnili na Prežihovega Potolčenega kramoha, kjer je pisatelj tenkočutno prikazal, kako lahko vzdevek človeka boli.

Njihov namen se skozi čas spreminja. Danes, v času tehnike, se največkrat pojavljajo v vlogi prepoznavnosti ali sodelovanja na spletu. Literatura na tem področju je skopa, veliko pa se vzdevki pojavljajo v leposlovju. V berilu za šesti razred je odlomek iz knjige Pavleta Zidarja Glavne osebe na potepu, kjer spoznamo učiteljico, ki so ji učenci rekli Spužva, ker je gobi za brisanje table govorila spužva. O vplivu vzdevkov na vsakdanje življenje govori tudi knjiga Ivana Malavašiča Kurji britof. Še bi lahko naštevali, saj so vzdevki del našega vsakdana.

Zanimalo nas je, kakšni vzdevki so se in se še pojavljajo v Črni in njeni okolici, kako, kdaj in zakaj so nastali ter kakšno mnenje imajo krajanji o njih. Želimo namreč, da se ta kulturna dediščina ohrani.

Podatke smo zbrali s pomočjo ankete, ki smo jo razdelili različnim generacijam krajanov. Izvedeli smo, da se vzdevki največkrat pojavijo v otroštvu/mladosti, več je moških kot ženskih, da niso vsi zadovoljni z njimi itd. Vendar pa je verodostojnost nekaterih vzdevkov vprašljiva, ker je bil vir posredno podan. Poleg tega včasih niti sami lastniki vzdevkov, z nekaterimi smo se namreč tudi pogovarjali, niso poznali njegovega nastanka.

Enciklopedija navaja, da je vzdevek najpogostejše skrajšana oblika nekega imena. Včasih ima določeno zvezo z lastnostmi tega imena oz. poimenovanega objekta, podobnostmi ali pa s kakšnimi drugimi stvarmi. (<http://sl.wikipedia.org>)

Ob brskanju po literaturi, omejili smo se na dostopnost na internetu, smo bili kar malo razočarani. Veliko je govora v zvezi z vzdevki na spletu, o vzdevkih kot delu kulturne dediščine pa ne. V enem izmed blogov smo prebrali, da so vzdevki izbrani in dodeljeni na osnovi nekih simpatičnih vzgibov, zaslug, primerov. So pa tudi taki, ki so posmehljivi ter celo žaljivi. Tisti, ki si privoščijo deliti tovrstne vzdevke, razmišlja pisec bloga, v prvi vrsti pove največ prav o sebi. Nekaterim so vzdevki dodeljeni že v otroštvu in se jih držijo celo življenje, drugi jih dobijo v različnih obdobjih, tretji si jih omislijo kar sami. Vzdevek ima svojo težo, svojo moč. Večkrat se zgodi, da poznamo nekoga samo po vzdevku in ne po njegovem pravem imenu. (povz. <http://markom.watoc.org>)

Leta 1988 je Črnjan Janez Mrdavšič izdal knjigo Krajevna in domača imena v Črni na Koroškem in njeni širši okolici. Pomagal si je s tabelami in seznamami v Črnjanskem rokopisu. Ob njih je navedel letnico 1633. Ugotavlja, da so priimki, ledinska imena in vzdevki povezani z njihovo pripadnostjo kraju in narodu. Njegov bogat nabor je ob razlagi imen ter priimkov, ki se pojavljajo v Črnjanskem rokopisu, uporabila tudi Marija Irma Vačun Kolar.

Preden smo se lotili raziskovanja vzdevkov v Črni in njeni okolici, smo vedeli, da bomo zagrizli v trd oreh. Sklenili smo, da bomo najlažje prišli do podatkov s pomočjo ankete. Razdelili smo jih delavcem šole, nekaterim učencem in staršem, članom društev, klubom. Na

žalost nam jih niso vsi vrnil. Precej je bilo tudi pomanjkljivo izpolnjenih. Zato smo nekatere poklicali ali pa jih obiskali na domu in na tak način pridobili še kak podatek. Zanimivo je, da kak starejši občan besede vzdevek ni poznal. Uporabljajo namreč popačenko cuname.

Pri pisanju podatkov so se pojavili tudi pomisleki, da bodo ljudje užaljeni in da je to zelo občutljiva tema, čeprav smo jim zagotovili, da v raziskovalni nalogi ne bomo zapisali pravih imen in priimkov ob vzdevkih.

Analiza ankete

Zbrali smo 209 vzdevkov, ki pripadajo odraslim Črnjanom. Večina le-teh je nastala in se prišla že v mladosti oziroma v otroštvu (83 %), veliko manj se jih je prišlo v odraslem obdobju (17 %).

Večinoma so vzdevke dobili in obdržali dečki; od 209 vzdevkov jih je le 26 za ženske (12 %).

Največ vzdevkov so si izmislili sošolci oziroma prijatelji v osnovni šoli (75 %), manj v srednji šoli (Abuh, Vida), tudi med študentskimi kolegi se je pojavil eden (Šipta), dva sta se prišla v času služenja vojaškega roka (Joh, Gricki), dva med planinci (Moki, Jeti), enega je nadel duhovnik.

Nekaj vzdevkov izhaja od doma, torej so nastali med sorodniki: to so ljubkovalna imena ali pa če je otrok kako besedo narobe izgovarjal in so ga zato po tem izrazu poimenovali (Aca, Nusa, Ruža).

Veliko vzdevkov je nastalo na nogometnem ali katerem drugem igrišču, torej med soigralci. Precej moških se imenuje po znanih nogometaših (Zebec, Boka, Dosti, Aga).

Nekateri so si tudi sami nadel novo ime – ob neki določeni priložnosti – in izraz se je prijel (Bibi, Pidži).

Včasih se vzdevki podedujejo z očeta na sina, tudi na vnuka, celo na žensko osebo (Guli, Diksi, Fika, Ludva, Pajo, Boži).

V odrasli dobi se vzdevki podeljujejo redkeje, še manj se primejo. Dodelijo jim jih, kot je eden od izpolnjevalcev ankete zapisal, »črnjanski špotljivci«. Večinoma so to sovaščani, včasih tudi sodelavci. V nekaterih primerih nosilec vzdevka zanj sploh ne ve.

Dajanje vzdevkov je predvsem zabava fantov in moških, pri iskanju le-teh se prepletajo nagajivost, hudomušnost, zloba in domiselnost. Velikokrat se vzdevek prime zaradi lenobe ljudi, ker se ne potrudijo najti pravo ime oziroma priimek in se prej spomnijo na vzdevek. Poleg tega so vzdevki krajši, večinoma dvozložni.

Ni znano, koliko oseb, označenih z vzdevki, se je jezilo (te rubrike marsikdo ni izpolnil oz. je zapisal, da ne ve). Našteli smo 10 primerov, večina od teh je žensk, ki se niso strinjale s takim dodatnim imenom.

Zapisovalce smo zaprosili tudi za mnenje o teh vzdevkih. Slaba polovica ni zapisala ničesar, slaba polovica pa je izrazila pozitivno mnenje z naslednjimi izrazi: dober, kar dober, nenavaden, lep, smešen, v redu, OK, super, unikaten/izviren, zanimiv, primeren, odličen, smiseln, lušten, simpatičen, zabaven, nenavaden, kul, znan, prisrčen, všeč mi je, mu paše/mu pristaja, se da preživeti z njim. Ostali zapisovalci niso bili navdušeni in so to izrazili z besedami: nezanimiv, žaljiv, ni mi všeč. Pri enem je bil zapisan komentar: »Vsi vzdevki so zanimivi, če niso žaljivi in če se oseba zato ne jezi.«

Zbrane vzdevke smo glede na nastanek in pomen razdelili v več skupin.

Vzdevki, ki so se prijeli zaradi obnašanja ali dejavnosti osebe oziroma ob nekem dogodku: Hipi – zaradi dolgih las in načina oblačenja, Čiki – zaradi kajenja v otroških letih, Karac – zaradi igranja kart, Tihi – redkobesednež, Gricki – pri vojaki je venomer nekaj jedel, Heli – v času mutiranja je govoril z visokim glasom, Slastni – oboževalec jedi, Žvebrca – ker je vsepovsod lezel, Jeti – ker je pri hoji po snegu s kratkimi smučmi puščal stopinje kot skrivnostno bitje v Himalaji, Batina – po jakni, ki jo je nosil, Pidži – v spisu je pisal o Pigiju, sčasoma se je preimenoval v Pidžija, Nusa – zaradi polovično izgovorjenega stavka/besede v otroštvu, Prohtni – po obnašanju, Faci – imel je govorno napako, Šipta – njegovim staršem so gradili hišo Albanci, Puba – najmlajši med tremi brati, Ata – na nogometnem igrišču ga je tako klical sin, isto so ga potem klicali soigralci, Čebelca – priden kot čebela, Lučka – ena razlaga: zaradi strahu pred temo, druga: ker je vedno hotel biti zraven, svetil je zraven, Mojdun – ker je pogosto uporabljal to besedo, Harnbaš – robusten, grob, Sladki – po osladnem obnašanju, Nac – imel je podoben plašč kot Ignac, Cici – bil je vzvišen, Pelinkovec – rad je pil, Urdi – počasen, Čriček – lovil je čričke, Gumitvist – takega obnašanja, Gruzi – pri igri v otroštvu so si zanj izmislili to ime, Dolga riba – lovi ribe, Inšpektor – zaradi poklica in njegove drže, Kurja smrt – ker je rad jedel kure, Kintas – ker je imel enkrat denar, Presta – razvažal je kruh in pecivo, Grmy – poslušal je pesem, ki je vsebovala besedo 'grmlin', Hu – zaradi besed 'hu, ha', ki jih je rad govoril, Džek – pri angleščini je zamenjal Johna z Jackom.

Vzdevki, ki so nastali iz imena: Frati, Džos, Pišta, Dac, Radki, Džobo, Fonza, Johi/Joh, Cra, Radle, Henc, Mičo, Davac, Ludva, Dreja, Čiva, Faka, Bori, Pali, Frenk, Frida, Anc, Peri, Japek, Simi, Pildi, Slaki, Neča, Diksi, Ački, Kori, Čarli.

Vzdevki, ki so nastali iz priimka: Muc, Fiski, Čini, Vezi, Vida (skrajšano iz imena in priimka), Čufta, Gači, Guli, Peta, Boži, Geri, Poli, Maka, Luka, Piks, Žigi, Švajš, Trdi, Emri, Buri, Bezi, Frči, Kalči, Smrči, Napi, Strmi, Guc, Šumi, Ruža. Nekaj teh so preprosto prevedli oziroma poiskali sopomenko: Plank, Taubi, Murki, Tavki

Vzdevki, ki so nastali zaradi postave osebe oziroma njegovega izgleda:

Piši – majhne postave, Ovca – bujni, kodrasti lasje, Dugi – velik in suh, Kornj – bil je majhen, precej kriv, Tatamata – močan, Buc – močnejše postave, Racman – zaradi velikih stopal oz. načina hoje, Mali – manjše rasti, Cima – drobne postave, Tvgi – visok in suh, Čurimuri – mlad, skodran, temen, Milki – mlečen, ni mogel daleč brcniti žoge, Knefi – majhen, tudi zaradi izgovarjave besede 'knof', Kapč – majhne postave, Striči – zaradi brkov, Čori – najmanjši, Bis – okrogle postave, bajsi, Ranta, Štrankl – visok in suh, Kavka – zaradi črnih las, tako so ga poimenovali na smučanju na planini, Beli – zaradi svetlih las, Drobtinica, Mrvica, Vitki – NI suh, gre za nasprotje resnične postave, Miško – ker NI droben.

Vzdevki po neki znani osebi: Šlibar – po znanem skakalcu, Zebec – po znanem nogometašu, Hos – po filmskem liku iz Bonanze, Boka – po znanem nogometašu, Kekec – po klobuku, podobnem iz filma Kekec, Jason – po junaku iz filmske grozljivke, Telebajsek – po obilnih junakih iz risanke, Billy – po liku iz risanke, Makavi – sam se je tako poimenoval po rap izvajalcu, Dosti – po albanskem nogometašu, Mekenzen – podoben generalu McKenzu, ki je v filmu žrtvoval vlak civilistov, Dudek – po liku iz filmske nadaljevanke, Aga – po nogometašu.

Ženski vzdevki: Puška – po priimku, Sindikalna Ančka – po službeni dejavnosti, Fraca – po liku iz risanke, Totrca – zaradi 'pototrane' žoge pri igri 'med dvema ognjema', Špilca – po vžigalicih, Regica – po filmski junakinji, Oliva – po liku iz risanke, Aca – njen mlajši brat ni znal izgovoriti imena Francka, Munda – po pesmi Rozamunda, Taka – zaradi načina izražanja, Mini honda – zaradi hitre vožnje, Lutka – zaradi drže, Pikica – po priimku, Mačka – po priimku, Pinkica – po trgovini Pinky, Činika – iz priimka, Činča, Pika, Sponka.

Podedovani vzdevki: Diksi, Pajo, Gresa, Boži, Luka, Ludva, Bezi, Lipi, Fika, Gulika, Piki, Pikica, Čikica.

Vzdevki, za katere nismo dobili razlage: Crki, Lumpi, Keks, Živac, Sračiči, Pizdi, Keš, Napš, Dodi, Školčki, Koki, Repe, Čomba, Hemp, Solza, Rihi, Kaiva, Čana, Hasan, Kapušar, Cuci, Cuzl, Čif, Buka, Bergi, Klupa, Čeruga, Gawki.

Nekateri imajo več vzdevkov (najprej Driksi, potem Džeki; Hasan – Strmi). Včasih se pojavi isti vzdevek pri različnih osebah (Japek, Taubi).

Zbrali pa smo tudi 24 vzdevkov v višjih razredih osnovne šole: 17 je fantovskih, 7 pa so jih pripisali deklicam. Zanimivo bi bilo spremljati, ali se bodo tudi vzdevki teh najstnikov prijeli in obdržali.

Žal nismo prejeli vseh oddanih anketnih listov, precej jih je bilo polovično izpolnjenih, ovira je bila tudi občutljivost ljudi, poleg tega pa vpisani podatki niso preverjeni, ker je bil vir posredno podan – **zato bi bilo dobrodošlo, če bi se med Črnjani našel kdo, ki bi nadgradil našo raziskavo.**

Tomaž Piko, David Verdel – 8.r.

Mentorici: Irena Greiner, Milena Mesner

